

Искакова Айым Нурсапаевнаның 8D05204 - «Экология» беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған «Іле-Алатау МҰТП жартылай қаттықанаттыларының (Heteroptera) биоалуантүрлілігі және экологиялық жағдайын зерттеу» тақырыбында орындалған диссертациялық жұмысына

РЕСМИ РЕЦЕЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ШКІРІ

р/н №	Өлшем шарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:	Искакова Айым Нурсапаевнаның 8D05204 - «Экология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға арналған диссертациялық жұмысы «Іле-Алатау МҰТП жартылай қаттықанаттыларының (Heteroptera) биоалуантүрлілігі және экологиялық жағдайын зерттеу» ғылымның даму бағыттарына сәйкес орындалған.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе аясында орындалған (жобаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарламаның аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Диссертациялық жұмыс Іле-Алатау МҰТП «Жануарлар бөлімі» бағдарламасы «Омыртқасыз жануарлар» бөлімі бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарының жоспарына сәйкес орындалған. Зерттеу нәтижесінде алынған жартылай қаттықанаттылардың түр құрамы жайлы мәліметтер биоалуантүрлілікті сақтау, қалпына келтіру және тиімді пайдалану жайлы Халықаралық конвенцияға сәйкес Қазақстан фаунасын инвентаризациялау міндетіне жауап береді.
	Жұмыс үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылмаған/ашылмаған.	Жұмыс ғылымға айтарлықтай үлес қосады және оның маңыздылығы жақсы ашылған. Зерттеу нәтижелері Қазақстан биоалуантүрлілігін

		бағалауда, Оңтүстік-Шығыс Қазақстанның ерекше қорғалатын табиғи территорияларының бірі Іле - Алатау МҰТП аймағындағы жануарлар әлемі Кадастрын құруға көмектеседі.
3. Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Өзі жазу деңгейі жоғары. Диссертациялық жұмыс жоғары әдістемелік деңгейде және тапсырмаларды шешуде нақты орындалған. Диссертация тақырыбы бойынша ғылыми және практикалық материалдар халықаралық ғылыми конференциялар мен форумдарда баяндалып, талқыланды.
4. Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертацияның өзектілігі жартылай қаттықаттылардың түрлі биотоптарда тіршілік етіп, биогеоценоздағы биологиялық процестерде маңызды рөлімен және популяцияларының генетикалық әртүрлілігін сақтау қажеттілігімен негізделген.
	4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: 1) айқындайды; 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.	Диссертацияның мазмұны 7 ғылыми мақалада жарияланды, оның ішінде: 3 мақала Білім және Ғылым саласындағы бақылау Комитеті бекіткен басылымдарда, 1 мақала Scopus деректер базасына кіретін алыс шетел журналдар басылымдарында, 3 мақала халықаралық ғылыми практикалық конференцияларда жарияланды. Олар диссертация тақырыбын толық айқындайды.
	4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді; 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді.	Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді. Зерттеу мақсаты: Іле-Алатау МҰТП жартылай қаттықанааттыларының биологиялық және экологиялық ерекшеліктері зерттеліп, пайдалы және зиянды әсерлері сараланып, тиісті ұсыныстар мен қорытындылар жасау. Зерттеу міндеттері: - Жартылай қаттықанааттылардың таксондық құрамын анықтау; -Зерттеу аймағындағы жартылай қаттықанааттылардың биологиялық және экологиялық ерекшеліктерін зерттеу;

		<p>-Зерттеу нәтижелерін талдап, жартылай қаттықанаттылардың шаруашылық маңызы жайлы нақты тұжырымдар мен ұсыныстар жазу.</p> <p>4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері ғылыми негізделген және толығымен өзара байланысты. Жұмыстың барлық аспектілері жартылай қаттықанаттыларының биологиялық және экологиялық ерекшеліктері зерттеліп, пайдалы және зиянды әсерлері сараланып, тиісті қорытындылар мен ұсыныстар жасау - бұның бәрі логикалық түрде байланысқан.</p> <p>4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер дәлелденіп, бұрыннан (қағидағтар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) сыни талдау бар; 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ. 	<p>Ғылыми нәтижелер мен ережелер толығымен жаңа болып табылады:</p> <p>Зерттеу нәтижесінде Іле-Алатау МҰТП территориясында жартылай қаттықанаттылардың 15 тұқымдасына жататын 135 түрі анықталды.</p> <p>Жартылай қаттықанаттылар коректік байланысы жағынан зоофагтар (21 түр, 15%), зоофитофагтар (11 түр, 8%), фитофагтар (91 түр, 68%: полифитофаг (50), кен олигофитофаг (31 түр), тар олигофитофаг (10 түр) және мицетофагтар (12 түр, 9%) болып бөлінеді.</p> <p>Жылына беретін ұрпақ санына қарай 5 топқа бөлінеді:</p>
5. Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма?	<ol style="list-style-type: none"> 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем). 	

		<p>моновольгинді (96 түр, 71%), бивольгинді (20 түр, 15%), поливольгинді (3 түр, 2%), жылына 2-3 рет ұрпақ беретін (4 түр, 3%) және ациклді (11 түр, 9%) түрлер болып бөлінеді.</p> <p>Зерттеу аймағындағы түрлер 3 экологиялық топқа бөлінеді: мезофил – 129 түр (95%), мезоксерофил – 4 түр (3%, 2%), гигро-мезофил - 2 түр (3%).</p> <p>Нағыз қалқаншалылар (Pentatomidae) тұқымдасынан <i>Eysarcoris ventralis</i> (Westwood, 1837) (Heteroptera, Pentatomidae) түрі Қазақстан территориясында алғаш рет кездесіп отыр.</p>
	<p>5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем). <p>5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем). 	<p>Диссертацияның қорытындылары толығымен жаңа болып табылады.</p> <p>Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және толығымен негізделген.</p>
<p>6. Негізгі қорытындылардың негізділігі</p>	<p>Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелермен негізделген/негізделмеген (qualitative research (квалитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).</p>	<p>Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелермен негізделген.</p>

<p>7. Қорғауға шығарылған негізгі ережелер</p>	<p>Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет:</p> <p>7.1 Ереже дәлелденді ме?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. <p>7.2 Тривиалды ма?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. <p>7.3 Жаңа ма?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес. <p>7.4 Қолдану деңгейі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) тар; 2) орташа; 3) кең 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес. <p>7.5 Мақалада дәлелденген бе?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ия; 2) жоқ 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 	<p>1. Іле-Алатау МҰТІП территориясындағы жартылай қаттықанаттылардың (Heteroptera) таксондық құрамы анықталды.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 Ереже дәлелденді. 1.2 Тривиалды емес. 1.3 Жаңа. 1.4 Қолдану деңгейі кең. 1.5 Мақалада дәлелденді. <p>2. Зерттеу аймағындағы жартылай қаттықанаттылардың (Heteroptera) биологиялық және экологиялық ерекшеліктері зерттелді.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1 Ереже дәлелденді. 2.2 Тривиалды емес. 2.3 Жаңа. 2.4 Қолдану деңгейі кең. 2.5 Мақалада дәлелденді. <p>3. Зерттеу нәтижелері талданып, жартықанаттылардың шаруашылық маңызы жайлы нақты тұжырымдар мен ұсыныстар жазылды.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3.1 Ереже дәлелденді. 3.2 Тривиалды емес. 3.3 Жаңа. 3.4 Қолдану деңгейі кең. 3.5 Мақалада дәлелденді.
--	--	--

8. Дәйектілік қағидаты. Дереккөздер ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған: 1) ия; 2) жоқ. 8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) ия; 2) жоқ.	Әдіснаманы таңдау негізделген. Кешенді экологиялық зерттеу фаунистік, хорологиялық, аутоэкологиялық, және фенологиялық әдістерді қолдану арқылы жүргізілді.
9 Практикалық құндылық қағидаты	8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) ия; 2) жоқ. 8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған. 8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз.	Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған. Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған. Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі (барлығы 134, оның ішінде 35 - шетел тілінде) әдеби шолуға жеткілікті.
	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: 1) бар;	Диссертацияның теориялық маңызы бар.

	2) жоқ.	
Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары.	9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) ия; 2) жоқ.	
Практикалық ұсыныстар толығымен жаңа болып табылады.	9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
Академиялық жазу сапасы жоғары.	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	10. Жазу және ресімдеу сапасы
Диссертацияда грамматикалық қателер бар. Аталған кемшілік диссертацияның құндылығын төмендетпейді.		11. Диссертацияға ескертулер
Докторант зерттеу тақырыбы бойынша дайындаған мақалаларының ғылыми деңгейі жоғары. Мысалы, Scopus мақаласының деңгейі 57 процентиль, ал Білім және Ғылым саласындағы бақылау Комитеті бекіткен басылымдарда 3 мақала, халықаралық ғылыми практикалық конференцияларда 3 мақала жарық көрді. Олар диссертация тақырыбын толық айқындайды.		12. Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша

<p>әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)</p>	
<p>13. Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)</p>	<p>Искакова Айым Нурсапаевнаның 8D05204 - «Экология» беру бағдарламасы (мамандығы) бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған «Іле-Алатау МҰТП жартылай қаттықанаттыларының (Heteroptera) биоауантүрлілігі және экологиялық жағдайын зерттеу» тақырыбында орындалған диссертациялық жұмысы аяқталған ғылыми зерттеу болып табылады. Жұмыс жоғары әдістемелік деңгейде орындалды. Алынған ғылыми нәтижелердің жаңалығы елеулі және практикалық маңызы зор.</p> <p>Ресми рецензенттің шешімі: диссертациялық жұмысқа жоғары баға беруге болады, ал оның авторы 8D05204 - «Экология» беру бағдарламасы (мамандығы) бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық.</p>

РЕСМИ РЕЦЕНЗЕНТ:

Жазкен Жиёмбаев атындағы Қазақ өсімдіктерді қорғау және карантин ҒЗИ-ның бас ғылыми қызметкері, биология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰАҒА академигі

 В.К. Ажбенов
(қолы, тегі, аты-жөні)

Мерзімі « 28 » қаңар 20 24 жыл
Биология ғылымдарының докторы, профессор



Жазкен Жиёмбаев атындағы Қазақ өсімдіктерді қорғау және карантин ҒЗИ-ның бас ғылыми қызметкері, профессор В. К. Ажбеновтың қолтаңбасын растаймын:

Жазкен Жиёмбаев атындағы Қазақ өсімдіктерді қорғау және карантин ҒЗИ-ның ғылыми хатшысы, м.у.а, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты _____ М. М. Бекежанова